פירקן אמר (א) ליה תנן המוכר עצמו ואת בניו לעובדי כוכבים אין פודין אותו אבל פודין את הבנים (ב) משום קלקולא [א]וכ"ש הכא דאיכא קטלא אמרו לי' רבנן לר' אמי האי ישראל מומר הוא דקא חזו ליה דקאכיל נבילות וטריפות אמר להו אימא לתיאבון הוא דקאכיל אמרו ליה והא זמנין דאיכא היתירא ואיסורא קמיה ושביק היתירא ואכיל איסורא א"ל זיל לא קא שבקי לי דאפרקינך: ריש לקיש זבין נפשיה ללודאי שקל בהדיה [א]חייתא וגלגלתא אמר גמירי דיומא בתרא כל דבעי מינייהו עבדי ליה כי היכי [ב]דליחול אדמיה יומא בתרא אמרו ליה מאי ניחא לך אמר להו בעינא אקמטינכו ואותבינכו וכל חד מינייכו אמחי' חייתא ופלגא קמטינהו ואותבינהו כל חד מיניידו כד מחייה חד חייתא נפק נשמתיה חרקיניה לשיניה א"ל אחוכי קא מחייכת בי אכתי פש לך גבי פלגא דחייתא קטלינהו כולהו נפק ואתא יתיב קאכיל ושתי אמרה ליה ברתיה לא בעית מידי למזגא עליה אמר לה בתי כריסי כרי כי נח נפשיה שבק קבא דמוריקא קרא אנפשיה [1]ועזבו לאחרים חילם: **מתני'** [ב]המוכר את שדהו לעובד כוכבים [ג]לוקח ומביא ממנו בכורים מפני תיקון העולם: **גמ'** אמר רבה אע"פ [ז)][ג]שאין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר שנאמר [2]כי לי הארץ לי קדושת הארץ אבל [ה)]יש קנין לעובד כוכבים בא"י לחפור בה בורות שיחין ומערות שנאמר [3]השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם ור"א אומר אע"פ [ו)]שיש קנין לעובד כוכבים בא"י להפקיע מידי מעשר שנאמר דגנך ולא דגן עובד כוכבים אבל אין קנין לעובד כוכבים בא"י לחפור בה בורות שיחין ומערות שנאמר [4]לה' הארץ במאי קמיפלגי מ"ס דגנך ולא דגן עובד כוכבים ומר סבר דיגונך ולא דיגון עובד כוכבים אמר רבה מנא אמינא לה [ז)]דתנן [ד]הלקט והשכחה והפאה של עובד כוכבים חייבין במעשר אלא א"כ הפקיר היכי דמי אילימא דישראל וליקטינהו עובד כוכבים אלא א"כ הפקיר הא מפקרי וקיימי אלא לאו דעובד כוכבים וליקטינהו ישראל טעמא דהפקיר הא לא הפקיר חייב לא לעולם דישראל וליקטינהו עובד כוכבים ודקא אמרת הא מפקרי וקיימי נהי דמפקרי אדעתא דישראל אדעתא דעובד כוכבים מי מפקרי ת"ש [ה]ישראל שלקח שדה מעובד כוכבים עד שלא הביאה שליש וחזר ומכרה לו משהביאה שליש חייבת במעשר שכבר נתחייבה הא לא נתחייבה לא הכא במאי עסקינן [ו]בסוריא וקסבר [ח)][ז]כיבוש יחיד לא שמיה כיבוש תא שמע [ט)]ישראל ועובד כוכבים שלקחו שדה בשותפות

פירקן. פדני: **משום קלקולא.** שלא יוטמעו בעובדי כוכבים וילמדו ממעשיהם ובחיי אביהן ליכא למיחש להכי דמנטר להון אבוהון: **אימא לתיאבון הוא דקאכיל.** ולא הוי מין אלא מומר [יא)] ובמינים הוא דאמרינן מורידים אבל לא מעלין אבל מומר אמרי' התם סמי מכאן מומר: **ואכיל איסורא.** עדים העידו עליו כן והוי אוכל נבילות להכעיס: **חייתא וגלגלתא.** שק קשור ופקיע ועיגול של אבן או של עופרת בתוכו: **דיומא בתרא.** כשהורגין אותו: **דליחול אדמיה.** שימחול על דמו: **איקמטינכו ואותבינכו.** לקשור אתכם ולהושיבכם: **חייתא ופלגא.** כלומר מכה וחצי מכה: **יתיב קאכיל ושתי.** כל ימיו כל מה שהיה משתכר לא היה מצמצם להצניע ליום מחר: **למזגא עליה.** כר או כסת ליסן עליו: **כריסי כרי.** בטני ושומן שבמעי הוא לי כר וכסת: **מוריקא.** כרכום: **מתני'** הכי גרסינן **לוקח ומביא בכורים.** בכל שנה צריך ליקח מן העובד כוכבים ביכורי פירותיה בדמים יקרים ומביאם לירושלים: **מפני תיקון העולם.** שלא יהא רגיל למכור קרקע בא"י לעובד כוכבים וגם אם מכר יטריח לחזור אחריה ולפדות: **גמ' שאין קנין כו'.** אם קנה עובד כוכבים קרקע בארץ אין קניינו קנוי להפקיעה מקדושתה שלא תתחייב במעשר וישראל הקונה ממנו מן הפירות צריך לעשר: **לבני אדם.** לכל צרכיהן: **דיגונך ולא דיגון של עובד כוכבים.** שאם מירחן עובד כוכבים והן שלו בשעת מירוח שהוא גמר מלאכתן למעשר מירוח העובד כוכבים פוטרן ואפי' לקחן מישראל בשבולין אבל אם הגדילו בקרקע העובד כוכבים ולקחן ישראל בשבולין ומירחן חייבין במעשר דקרקע א"י ביד עובד כוכבים לא הופקעה קדושתה: **לקט שכחה ופאה.** סתמן הפקר ופטורין מן המעשר שנאמר ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך (דברים יד) במי שאין לו חלק ונחלה עמך יצאו אלו שיש לו בהן חלק ונחלה עמך[יב)] שהרי אף לו הן מופקרין והלקט והשכחה והפאה של עובד כוכבי' חייבין במעשר כו'. והשתא מפרש לה ואזיל: **ה"ד אילימא דישראל.** שהניחן ישראל בשדהו ולקטינהו עובד כוכבים וקאמר דאם חזר עובד כוכבים ומכרן לישראל חייב לעשרן אלא א"כ הפקירן ישראל ראשון בשדהו: **הא מיפקרי וקיימי.** דכל לקט ושכחה ופאה הפקר הן: **אלא דעובד כוכבים.** שהיו משדה העובד כוכבים והניחן כישראל: **וליקטינהו.** עניי ישראל וכיון דעובד כוכבים לא מיפקד להניח פאה ולקט לא חייל עלייהו שמא אא"כ הפקירן עובד כוכבים ממש לשם הפקר ולא לשם פאה להניח סתם: **הא לא הפקיר חייב.** במעשר אלמא שדה העובד כוכבים חייבת במעשר: **ישראל שלקח שדה.** זרועה מן העובד כוכבים והשהה אצלו עד שהביאה שליש וחזר ומכרה לעובד כוכבים: **חייבת במעשר.** אם בא ישראל ולקח מן העובד כוכבים מאותן הפירות ומירחן: **שכבר נתחייבה.** כשהביאה שליש ביד ישראל דקי"ל לענין מעשר במסכת ר"ה (דף יב:) תבואה וזיתים אחר שליש: **לא נתחייבה לא.** אם הביאה שליש ביד עובד כוכבים פטורה: **בסוריא.** דמעשר דידה מדרבנן ושם יש קנין ביד עובד כוכבים להפקיע: **כיבוש יחיד.** דוד כיבשה ולא היו כל ישראל שם והיא ארם צובה:

ר"ל זבין נפשיה ללודאי. קודם שחזר למוטב דמסתמא [א] לא היה מזלזל בעצמו כל כך: **כריסי כרי.** [יג)]דרכן היה לשכב על בטנם כדאמרי' בזבחים (דף ה.) ריש לקיש רמי אמעוהי [ב] ומקשה: **לוקח ומביא בכורים.** זו גירסת הקונט' דקנסינן ליה לחזור וליקח ממנו אבל כולי האי לא קנסינן ליקח ממנו להפריש תרומות ומעשרות ומיהו קשה לר"ת דבגמ' מייתי ראיה מהא דיש קנין לעובד כוכבים דמפני תיקון העולם אין דאורייתא לא מנא ליה דילמא [ג] תיקון העולם קאי אהא דחייבוהו ליקח [ד] ואומר ר"ת דברוב ספרים לא גרסינן ומביא בוי"ו והכי קאמר [ה] כל אדם הלוקח ממנו מביא בכורים [ו] לא שנא מוכר לא שנא אחר [ז] ורבינו חננאל גרס [ח] הלוקח מביא כו' [ט] וכן בירושל' (ה"ט) [י]: **אמר** רבה אע"פ שאין קנין כו'. והא דתניא לעיל (דף מג:) [יא] אע"פ שעשה ישראל נימוסו פטורה מן המעשר אלמא יש קנין איכא לאוקמא בסוריא כדמשני לקמיה [יב] והיא דהשואל (ב"מ דף קא.) דהמקבל שדה אבותיו מן העובד כוכבים דמעשר ונותן לו ודחי לה התם דלעולם יש קנין אע"פ שהדיחוי אמת כדדייק מדנקט מליק מ"מ ראיה גמורה ליכא ולעולם מצי למימר רבה דסבר אין קנין ומיהו אשכחן ר"מ דסבר יש קנין בספ"ק דע"ז (דף כא.) דאמר אין משכירין להן שדות משום דמפקע להו ממעשרות דכל זמן שהיא של ישראל כל מי שזורעה חייב במעשר וכי זכנה לעובד כוכבים הזורעה פטור דיש קנין דאי אין קנין אין זו הפקעה מה שאין עובד כוכבים מעשר קרקע החייבת דהתם פריך בית נמי מפקיע ממזוזה ומשני מזוזה חובת הדר היא ואין זה הפקעה [יג] והא דאמר ר' מאיר בפרק רבי ישמעאל (מנחות דף סו:) תורמין משל עובד כוכבים על של ישראל [יד] התם איירי כשגדלו ביד ישראל ולהכי מוקי פלוגתייהו במירוח העובד כוכבים ולא ביש קנין וכי פריך הכא לרבי אלעזר הוה מצי למימר אנא דאמרי כר"מ אלא דמשני שפיר: **מר** סבר דיגונך **ולא** דיגון עובד כוכבים. מתוך פי' הקונטרס משמע דהא בהא תליא לרבה דאמר אין קנין ודריש דיגונך ולא דיגון עובד כוכבים אית ליה מירוח העובד כוכבים פוטר ולר"א דאמר יש קנין ודריש דגנך ולא דגן עובד כוכבים אית ליה דמירוח העובד כוכבים אינו פוטר [טו] וקשה דכמה תנאים נחלקו במירוח העובד כוכבים ואם כן כל אותם תנאים נמי נחלקו ביש קנין ואין קנין וזהו דוחק דרבה ור' אלעזר נחלקו בפלוגתא דכל הנהו תנאי ועוד דמשמע במנחות בפרק רבי ישמעאל (דף סז.) דכולהו תנאי דרשי דיגונך ולא דיגון עובד כוכבים ואפילו מאן דמחייב מירוח העובד כוכבים אלא דדריש מיעוט אחר מיעוט דתרי דגנך כתיבי לכך נראה דרבה ורבי אלעזר אתו ככולי עלמא ודריש נמי ר' אלעזר דיגונך ולא דיגון עובד כוכבים מדכתיב דגנך ולא כתיב תבואתך דאי הוה כתיב תבואתך הוה דרשינן שפיר נמי תבואתך ולא תבואת עובד כוכבים ומ"מ דריש נמי דגנך ולא דגן עובד כוכבים מדלא כתיב דיגונך בהדיא וא"ת כי היכי דדרשי' גבי דיגונך למאן דמחייב מירוח העובד כוכבים אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות הכי נמי נדרוש גבי דגנך וי"ל דלא מיסתבר לאוקמי מיעוט אחר מיעוט לכל מילי [טז]: **אדעתא** דעובד כוכבים מי מפקרי. והא דפליגי ר' יוחנן וריש לקיש בירושלמי דפ"ו דמסכת פאה בהפקיר לישראל ולא לעובדי כוכבים דלרבי יוחנן אמר הפקר הני מילי כי שקיל ליה ישראל אבל כי שקיל ליה עובד כוכבים הפקר בטעות הוא ואינו הפקר:

עין משפט נר מצוה

קנב א מיי' פ"ח מהל' מ"ע הל' יג סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רנב סעיף ו:
קנג ב מיי' פ"ב מהל' בכורים הלכה טו סמג עשין קלט:
קנד ג מיי' שם ופ"א מהל' תרומות הל' י:
קנה ד מיי' פ"ב מהל' תרומות הלכה י:
קנו ה ו מיי' שם פ"א הלכה יא [טוש"ע שם סימן שלא סעי' טו]:
קנז ז מיי' שם הל' ג והלכה ג:

מוסף תוספות

א. אח"כ. תוס' הרא"ש. ב. בי' מדרשא. תוס' הרא"ש. ג. לעולם אין קנין, ומ"מ. רשב"א. ד. ולהביא, [ד]הא ודאי לאו דאורייתא. רשב"א. ה. דאע"פ שמן התורה לא היה לו להביא בכורים, דיש קנין לגוי להפקיע מיד תרומה ומעשר וכל שאר קדושות, מ"מ תקנ"ח היא ד. שט"ק. ו. אע"פ שגדלו ברשות הגוי. תוס' הרא"ש. ז. כדי שיהא חביב להם ביותר ליקח שדות המכורים לגוי מתוך שיכולים להביא בכורים מפירות של אותה שנה. שט"ק. ח. וחזר ישראל ולקחה ממנו. רשב"א. ט. והכל עולה לענין אחד. רשב"א. י. והיינו דדייק עלה בגמ' מפני תקון העולם אין, דאורי' לא, אלמא יש קנין. שט"ק. דאי אין קנין, מדאורייתא צריך להביא. תוס' הרא"ש. יא. האריסין והחכירין ואריסי בתי אבות וגוי שמשכן שדהו לישראל. מי' הר"ן. יב. ואקשוי לא מקשו להו לכולהו, דאטו כי רוכלא ליקשי וליזיל. מי' הר"ן. יג. דאפי' לא ימכרנו לעכו"ם אלא שלא יהא דר בו ישראל אין כאן חיוב מזוזה מן התורה וכו' תוס' ע"ז דף כא. ד"ה לא אמר. יד. אלמא דר"מ ור' יהודה דאמרו תורמין משל כל על כל סברי דאין קנין לגוי. איכא למימר הא לא קשיא. רבנו קרשקש. טו. [ד]לא דריש דיגונך. תוס' הרא"ש. טז. אלא אהא דנפיק ליה משינוי משמעות הלשון דהיינו דיגון. ועוד דמסתבר לי' לאוקמי חיובא בתבואה שגדלה ברשות ישראל. תוס' הרא"ש.

פסקי רי"ד

שיחזירנה שאין לאוסרה מפני תיקון העולם ולקונסו כדרך שאסרנו אותה עליו כשנדרה היא מפני תיקון העולם הכא לא שייך שום תיקון העולם לאוסרה עליו: **מתני'** המוציא את אשתו משום אילונית ר' יהודה אומר לא יחזיר וחכ"א יחזיר נישאת לאחר והיו לה בנים ממנה והיא תובעת כתובתה ר' יהודה אומר אומר לה שתיקותיך יפה מדיבוריך פי' מתני' מיירי בספק אילונית ולא באילונית ודאית דאילונית' ודאית לא ילדה והיכי קתני בסיפא נישאת לאחר והיו לה בנים אלא ודאי בספק אילונית מיירי והוו משום אילונית משום חשש אילונית שהוא ירא שמא תהיה אילונית ודומיא דש"ר קתני שאינו ברור לעולם שזינתה אלא הוא מספק שמא זינתה וכן משום נדר שאינו ידוע שיזקק לה חכם או לא יזקק והוא מספק שמא לא יזקק ומה"ה מגרש לה והכא נמי הוא מספק שמא תהיה אילונית ומ"ה מגרש לה

והיכי דמיא ודאי אילונית והיכי דמיא ספק אילונית כדתנן בסוף פרק יוצא דופן (מז:) בן עשרים שנה שלא הביא שתי שערות יביא ראיה שהוא בן עשרים והוא הסריס לא חולץ ולא מייבם [והתניא] א' בן ט' שנה ויום א' וא' בן כ' שנה שלא הביא שתי שערות. פי' אלמא אע"פ שהוא בן עשרים והוא הסריס לא חולץ ולא מייבם ואקשי' בגמ' (פ"ה) מלתא הוא שלא הביא שתי שערות והוא היאך אם מחשבתו שהוא סריס הואיל ונולד בן כ' ולא הביא שתי שערות. ועוד תניא פ' אילונית הן סריס...

או עד רוב שנותיה שהם ל"ו שנה וסימני אילונית הם המפורשים ביבמות בפ' הערל דאמרי' התם ת"ר איזו היא אילונית כל שהיא בת כ' ולא הביאה שתי שערות ואפילו הביאה לאחר מיכן הרי היא כאילונית לכל דבריה ואלו הן סימניה כל שאין לה דדים ומתקשה בשעת תשמיש רשב"ג אומר כל שאין לה שפולי מעים כנשים ר"ש בן אלעזר אומר כל שקולה עבה ואינה ניכרת בין איש לאשה ואמרי' נמי התם (פ.) א"ר אבהו סימני סריס ואילונית אין עושים בהם מעשה עד שיהו

מסורת הש"ס

א) [גי' הערוך ערך גלל ב חייתא וגלגלא פי' עור ובתוכו אבן גללא], ב) [פי' כיון שעושין לו לגונו מתמתמת דמו ויש לכן בו טעם. ערוך ערך חל ד], ג) פי"א וחזר ולקחה ממנו ישראל, ד) [ב"מ קא. מנחות לא. בכורים יא:], ה) [עי' תוס' יבמות פא. ד"ה ולוין], ו) [ב"מ שם מנחות שם], ז) פאה פ"ד מ"ט, ח) [לעיל מ: עי"ש כא.], ט) חולין קלה: (עירובין מג) [תוספתא תרומות פ"ב], י) בס"י: משומד, וכן לקמן, יא) [מס' ע"ז דף כו:], יב) [ספרי ראה], יג) צ"ל דרכו.
עין יוסף.

תורה אור השלם

1. כִּי יִרְאֶה חֲכָמִים יָמוּתוּ יַחַד כְּסִיל וָבַעַר יֹאבֵדוּ וְעָזְבוּ לַאֲחֵרִים חֵילָם: תהלים מט יא
2. וְהָאָרֶץ לֹא תִמָּכֵר לִצְמִתֻת כִּי לִי הָאָרֶץ כִּי גֵרִים וְתוֹשָׁבִים אַתֶּם עִמָּדִי: ויקרא כה כג
3. הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַיי וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם: תהלים קטו טז
4. לְדָוִד מִזְמוֹר לַיי הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ תֵּבֵל וְיֹשְׁבֵי בָהּ: תהלים כד א

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר תנן כל"ל ותיבת ליה נמחק: (ב) שם אבל פודין את הבנים לאחר מיתת אביהן משום קלקולא:

מוסף רש"י

כיבוש יחיד. דוד, שלא היו כל ישראל עמו כשכבשה, ויהושע כיבש ארץ כנען, ודוד כבש סוריא לצורך עצמו קודם שכבש את כל ארץ ישראל (לעיל ח:). **ישראל ועובד כוכבים וגו'.** טבל וחולין מעורבין זה בזה. ואפילו לאחר שחלקו לא אמרינן יש ברירה וחלקו של עכו"ם הלק זה מתחלה, אלא הכל מעורב, דיש קנין לעכו"ם בא"י להפקיע חלקו מיד מעשר, ואין מתחלה לא הקנה, לפי שאם בא להפריש ממנו מפריש מן הפטור על החיוב, ולכן לא יפרישו עליו. טבל מתוקן לא אמרינן אלא כשאחד מפריש על שלו לפי שאין חיוב על אחר, ואלו וכל בו נפטר.

א טבל וחולין מעורבין זה בזה דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר של עובד כוכבים פטור ושל ישראל חייב עד כאן לא פליגי אלא דמר סבר יש ברירה ומר סבר אין ברירה אבל דכולי עלמא יש קנין לעובד כוכבים בא"י להפקיע מיד מעשר הכא נמי בסוריא וקסבר א)כיבוש יחיד לא שמיה כיבוש אמר רב חייא בר אבין ת"ש המוכר שדהו לעובד כוכבים לוקח ומביא ביכורים מפני תיקון העולם מפני תיקון העולם אין מדאורייתא לא אמר רב אשי שתי תקנות הוו מעיקרא הוו מייתי מדאורייתא כיון דחזו דקא מקרי ומזבני דסברי בקדושתייהו קיימן תקינו להו דלא ליתו כיון דחזו דמאן דלא סגי ליה מזבן וקא משתקען ביד עובדי כוכבים הדר תקינו להו דליתו איתמר ב)המוכר שדהו לפירות ר' יוחנן אמר מביא וקורא ריש לקיש אמר ב מביא ואינו קורא רבי יוחנן אמר מביא וקורא ג)קנין פירות כקנין הגוף דמי ר"ל אמר מביא ואינו קורא ג קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי איתיביה ר' יוחנן לר"ל 1 ולביתך ד מלמד שאדם מביא ביכורי אשתו וקורא א"ל שאני התם דכתיב ולביתך ואיכא דאמרי איתיביה ר"ש בן לקיש לר' יוחנן ולביתך מלמד שאדם מביא ביכורי אשתו וקורא התם הוא דכתיב ולביתך אבל בעלמא לא אמר ליה טעמא דידי נמי מהכא קאמינא איתיביה ה היה בא בדרך וביכורי אשתו בידו ושמע שמתה אשתו מביא וקורא מתה אין לא מתה לא ה"ה דאע"ג דלא מתה ומתה אצטריכא ליה סד"א ליגזור משום דרבי יוסי בר חנינא ד)דאמר ר' יוסי בר חנינא ו בצרן ושגרן ביד שליח ומת שליח בדרך מביא ואינו קורא שנאמר 2 ולקחת ה)והבאת עד שתהא לקיחה והבאה באחד קמ"ל ואזדו לטעמייהו דאיתמר המוכר שדהו בזמן

טבל וחולין מעורבין. אין לך כל חטה וחטה שאין חציה טבל וחציה חולין שחלק העובד כוכבים פטור ואף לאחר שחלקו התבואה הלוקח מן העובד כוכבים צריך לעשר וישראל צריך לעשר את שלו מיניה וביה ולא ממנו על טבל גמור ולא מטבל גמור עליו מפני שמפריש מן הפטור על החיוב ומן החיוב על הפטור אבל כי מעשר מיניה וביה מעשר שלם נמצא מעשר מן החיוב שבו על החיוב שבו ומן הפטור שבו על הפטור שבו: **של ישראל חייב.** לאחר שחלקו הוי של ישראל טבל גמור ומעשר ממנו על אחר ומאחר עליו דיש ברירה ושל עובד כוכבים פטור לגמרי ולת"ק אין ברירה ואפילו חלקו בספיקא הן עומדין: **מדאורייתא לא.** ואי אין קנין לעובד כוכבים להפקיעה מקדושתה הויא לה לענין קדושתה ברשות ישראל כאילו משכנה וכיון דביכורים מצוה דרמיא עליה היא ולא טבלי לאסור פירות באכילה מיחייב ליקח ולהביא. ולא דמי למעשר דאפילו למאן דאמר אין קנין לא מיחייב לעשר על חלקו של עובד כוכבים דמעשר טביל ואסר ליה באכילה ולאו מצוה דרמיא עליה היא אלא אם כן אוכלן או מוכרן דקא משתרשי ליה אבל ביכורים מצוה דרמיא עליה היא: **שתי תקנות הוו.** כלומר לעולם מדאורייתא מיחייב והא דקתני מפני תיקון העולם משום דמעיקרא משום סייג תקנו שלא ליקח ולהביא כדמפרש ואזיל לפיכך הוצרכו לחזור ולתקן ולהעמידה כדין תורה: **וסברי בקדושתייהו קיימין.** אין אנו נענשין בדבר: **משתקען ביד עודדי כוכבים.** שלא היה חוזר ופודה אותה: **תקינו דלייתו.** כדי שיטרח ויפדנו: **המוכר שדהו לפירות.** שיאכל הלוקח פירות עד עשר שנים ותחזור הקרקע לבעליה ובזמן שאין היובל נוהג קאמר דהיינו משגלו שבט ראובן ושבט גד שגלו תחילה מעבר הירדן ע"י סנחריב עד חרבות ירושלים דאי בזמן שיובל נוהג סתם מכירה לפירות היא שהרי סופה לחזור ביובל: **כקנין הגוף דמי.** ויכול לומר מראשית פרי האדמה אשר נתתה לי ו): **ולביתך.** גבי ביכורים כתיב ושמחת בכל הטוב וגו': **ביכורי אשתו.** שגדלו בקרקע מלוג שהכניסה לו אשתו לפירות: **שאני התם דכתיב ולביתך.** ומדאיצטריך לרבויי ש"מ קנין פירות לאו כקנין הגוף: **מהכא.** דכי היכי דאשמועינן דהכא כקנין הגוף דמי הוא הדין בעלמא: **ושמע שמתה אשתו.** וירשה הוא וקנה גוף הקרקע: **ליגזור משום דרבי יוסי בר חנינא.** דאמר בעינן לקיחה והבאה באחד וה"נ לבעי לקיחה והבאה באחד קמ"ל: **ומת שליח בדרך.** וחזר והביאן הוא בעצמו: **מביא ואינו קורא.** וה"ה לומר שהביאו שליח אחר דאפי' לא מת שליח ראשון אינו קורא דתנן ז) האשה וטומטום ואנדרוגינוס והשליח מביאין ולא קוראין שאין יכולין לומר אשר נתתה לי:

טבל וחולין מעורבין זה בזה. פי' בקונטרס אין לך כל חטה וחטה שאין חציה טבל וחציה חולין וצריך לעשר מיניה וביה ולא ממנו על טבל גמור ולא מטבל גמור עליו מפני שמפריש מן החיוב על הפטור ומן הפטור על החיוב אבל כי מפריש מיניה וביה מעשר מן החיוב שבו על החיוב שבו ומן הפטור שבו על הפטור שבו ואפילו חלקו בספקן הן עומדים דאין ברירה א וקשה דאמר לקמן דאי קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי והאחים שחלקו לקוחות הן ב לא משכחת דמייתי בכורים אלא חד בר חד ג הא אפילו למ"ד אין ברירה ד יש לו בודאי חלק בו דמחייב בבכורים והמותר שהוא חולין מאי מקדים ליה כדאמרינן בפרק הספינה (ב"ב דף פא:) ודוחק לומר דלא משכחת דמייתי בכורים כהלכתן שלא יצטרך להקדיש קאמר דלישנא משמע דלא מייתי כלל קאמר ה ועוד בפ' יש בכור (בכורות דף מח:) גבי ו חמש סלעים ולא חצי חמש ז קאמר דכו"ע אית להו דרב אסי דאמר האחין שחלקו מחצה יורשין ומחצה לקוחות ח משמע אבל אי לקוחות הן פטורין אפי' למ"ד חמש ואפילו חצי חמש דאפי' חצי חמש ליכא ט לכך נראה דאין תקנה לטבל זה דכיון דאין ברירה שמא הגיע לו כל חלקו של עובד כוכבים או חציו ולא ידעי' כמה ואי מעשר מיניה וביה שמא מעשר מחלקו והשאר חלקו של עובד כוכבים או איפכא או מקצתו ומיהו יכול לתקן שיפריש עליו ממקום אחר י ויפריש גם עליו ממקום אחר ואחרון אחרון מקולקל עד שלא ישאר כי אם מעט וכל המעשרות והתרומות יתנס לכהן וללוי: **ולביתך** מלמד שאדם מביא בכורי אשתו. וא"ת יא והא מן התורה אין לבעל פירות בנכסי אשתו אלא תקנתא דרבנן בעלמא היא א"כ ע"כ גזירת הכתוב הוא ויש לומר דרך נשים שנותנות פירות לבעליהן יב וכי האי גוונא איירי קרא וכענין זה אמרינן בריש קידושין (דף ז.) אי כתב רחמנא מעשה ידיה לאביה דקא מיתזנא מיניה ואע"ג דמדאורייתא אינו חייב במזונות בתו אלא דאורחא דמילתא הוא שהוא זן אותה: **מתה** אין לא מתה לא. וא"ת מאי קושיא דרבי יוחנן דאמר כתנא דלביתך דמה נפסך פליג וי"ל דאיכא לאוקמה במתה כי הך וא"ת וליטני דהך דמתה בשלא זכתה האשה פירות נכסיה לבעל וי"ל דברייתא קתני אף בתר דתקון רבנן פירות לבעל ועוד יג דהוה ליה כקונה פירות בשוק ואח"כ קנה שדה דאינו קורא כדאמרי' א] במסכת בכורים (פ"א) אבל לר"ש לקיש שהיו לו פירות תחילה אתי שפיר דבמתה מביא וקורא כיון דמעיקרא אגיד בה לפירות יד: **בצרן** ושיגרן ביד שליח. פי' רבינו שמואל בהספינה (ב"ב פא:) בצרן הבעל ושגרן ביד שליח דאם בצרן שליח והביאן השליח בירושלים שליח ודאי אין יכול לקרות כדתנן במסכת בכורים (פ"א מ"ה) אבל הבעלים קורין דיכולין לומר הנה הבאתי דשלוחו של אדם כמותו וקשה לרבינו תם למאי דחשיב לבצירה לקיחה למה ליה למימר ומת שליח הוה ליה למתני בצרן הוא ושגרן ביד השליח או שבצרן שליח והביאן הוא וי"ל דאשמועינן רבותא דאע"ג דמת שליח וגמרו הבעלים הבאה דאיכא לקיחה ומקצת הבאה בבעלים אפי' הכי אינו קורא דבעינן לקיחה וכל הבאה באחד ואי גרסינן או מת אתי נמי שפיר וזו אף זו קתני ור"ת מפרש דבצירה לאו היינו לקיחה ובצרן אורחא דמילתא נקט שבעלים בוצרים כדי לעשות בענין יפה לפי שאין שיעור לבכורים ולקיחה היינו לקיחה מתוך הבית וחדא קתני בצרן ושגרן ביד השליח ומת שליח בדרך דאז הוא רגילות שמביאן אחר ולא הוי לקיחה והבאה באחד: **מביא** ואינו קורא. וא"ת וניתא ירקבו כדאמרינן בפרק בתרא דמכות (דף יח:) הפריש בכורים קודם החג ועבר עליהן החג ירקבו משום דנראו לקריאה ונדחו וכל שאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו והכא נמי כשבצרן נראו לקריאה וכששיגרן נדחו ויש לומר טו דאמר בירושלמי דמסכת בכורים (פ"א ה"ה) רבי אסי אמר ריש לקיש בשם רבי אושעיא כשליקטן לשלחן ביד אחר אבל אם לקטן להביאן הוא לא ישלחם ביד אחר שכל הבכורים שנראו לקריאה אין ניתרין אלא בקריאה ואמרינן התם מתניתין פליגא הפריש בכורים ומכר שדהו מביא ואינו קורא קיימינה כשנתן דעתו למכור משעה ראשונה ולפי זה אם הפריש בכורים קודם החג על מנת להביאן אחר החג לא ירקבו אלא אחר החג מביא ואינו קורא:

עין משפט נר מצוה

קנח א מיי' פ"א מהל' תרומות הלכה כ וע"ש בכ"מ [טוש"ע יו"ד סי' שלא סעי' יא]:
קנט ב ג ד ה מיי' פ"ד מהל' ביכורים הל' ו סמג עשין קלט קמ:
קס ו מיי' שם הל' ח:

תורה אור השלם

1. וְשָׂמַחְתָּ בְכָל הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן לְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתֶךָ אַתָּה וְהַלֵּוִי וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבֶּךָ: דברים כו יא
2. וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תָּבִיא מֵאַרְצְךָ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ וְשַׂמְתָּ בַטֶּנֶא וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם: דברים כו ב

פסקי רי"ד

בן כ' ותברר לנו שאינה אילונית בוודאי אלא א"כ הגיעה לכ' שנה ונולדו בה סימני אילונית ולא הביאה שתי שערות ואפילו אם תביאם לאחר מיכן כיון שנולדו בה סימני אילונית ועברו כ' שנה אינן כלום ואם הגיעה לכ' שנה ולא הביאה שתי שערות ולא נולדו בה סימני אילונית היא בספק עד ל"ו שנה שהיא רוב שנותיה אם תביא שתי שערות הרי היא ככל הנשים ואם יולדו בה סימני אילונית או תשהה עד רוב שנותיה ולא תביא שתי שערות היא אילונית גמורה ומתני' בפ"ק ביבמות (כ:) דתנן וצרתה מותרת כגון שנמצאת אילונית גמורה שהיא בת כ' ולא הביאה שתי שערות ונולדו בה סימני אילונית או שהיא בת ל"ו שנה ולא הביאה שתי שערות זו היא אילונית גמורה שקדושיה קדושי טעות וצרתה מותרת ומתני' דהכא בספק אילונית כגון שהיא בת כ' ולא הביא' שתי שערות ועדיין לא נולדו בה סימני אילונית ובעלה חושש שמא תהיה אילונית ומוציאה בגט מפני שעדיין לא הוחזקה אילונית גמורה או בסימנין או ברוב שנים שיהו קידושיה קידושי טעות לצאת בלי גט ר' יהודה אומר לא יחזיר פי' שמא תנשא לאחר ותלד ויאמר אילו הייתי יודע שכן אפילו נותנים לי ק' מנה לא הייתי מגרשך לפיכך אומרים לו קודם גירושין הוי יודע שהמוציא את אשתו משום אילונית לעולם הוא אסור להחזירה ואע"פ שמתברר שאינה אילונית כדי שלא יוכל לקלקלה וחכ"א יחזיר דלא חיישי' לקלקולא וכשמגרשה אינו נותן לה כתובה מפני שהיא ספק אילונית והמע"ה הילכך אם נישאת לאחר והיו לה בנים והיא תובעת כתובתה מן הראשון מפני שכבר נתברר שאינה אילונית א"ר יהודה אומר לה שתיקותיך יפה מדיבוריך שלא יקלקלך שאע"פ שהודענו לו שאף אם לא תמצא אילונית לא יחזיר יכול לומר מפני הספק גרשתיה ולא חשתי בחזירתה ונתתי לה גט בכל לב אבל לא ידעתי שתלד ואתחייב בכתובת' שאילולי כן לא הייתי מגרשה ונמצא גט בטל ובניה ממזרים.

מסורת הש"ס

א) [לעיל ח: וש"נ], ב) ב"מ לו. ב"ב קלו:, ג) [שם ושבת קלה: יבמות לו: ב"ק פח: ל. ב"ב נ. ערכין כו:], ד) ב"ב פא:, ה) [עי' פי' הרשב"ם בב"ב], ו) [דברים כו], ז) [בכורים פ"א מ"ה],

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה מתה אין לא מתה לא וכו' וי"ל וכו' כדאמרינן במסכת ביכורים. בירושלמי כצ"ל ועי' רמב"ם פ"ב מהל' ביכורים הלכה יד ובכ"מ שם ושם הובא דמביא ולא נזכר דקורא ודו"ק:

מוסף רש"י

המוכר שדהו לפירות. שיאכל לוקח פירותיה ב' ג' שנים ואחר זמן תחזור לבעלים (ב"מ צו.). מביא וקורא. מביא בכורים וקורא ארמי אובד אבי וכל הפרשה, וקורא אני בו הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתתה לי, דקנין פירות כקנין הגוף (שם). מביא ואינו קורא. שאינו יכול לקרות האדמה אשר נתתה לי, ומיהו בהבאה חייב, דכתיב אשר תביא מארצך, שהרי שיעבד לו יניקת הקרקע לפירותיו (רשב"ם ב"ב קלו:). בצרן ושגרן ביד שליח. או שמת שליח בדרך, שהשליח עצמו בצרן ומת בתוך הדרך ומינה שליח אחר תחתיו עד לירושלים, או שהביאוהו הבעלים עצמן משם ואילך, מביא ואינו קורא. אין הבעלים קורין כדמפרש טעמא (רשב"ם ב"ב פא:). ולקחת והבאת. דכתיב ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא, והאי ולקחת קרא יתירא הוא, דמאי למיכתב והבאת מארצך, ודרשינן ביה מי שלקח, דהיינו בוצר, הוא מביא, דבעינן הבצירה וההבאה עד ירושלים כולה באדם אחד, הלכך היכא דבצרן איהו והשליח הביאן לא הויא לקיחה והבאה באחד אלא בשנים, וכן היכא דמית בדרך לא הויא לקיחה וגמר הבאה באחד, אבל היכא דבצרן שליח והביאן לירושלים אז קורין הבעלים, דשלוחו של אדם כמותו ויכול לקרות הנה הבאתי וגו', ומיהו שליח עצמו לא בר קרייה הוא כדתנן במס' בכורים שאין יכול לומר אשר נתתה לי ה' וה"נ בצרן ושלחן ע"י שליח דפטר להו מקרייה, והא ליכא למיפרך דמהבאה נמי יפטר, שהרי בקרקע קדשו כדתנן במס' בכורים (שם).

מוסף תוספות

א. משמע לפירושו דלמ"ד אין ברירה שותפין ואחין שחלקו יש לכאו"א חצי חלק הראוי לו וחצי חלק לחברו, מדפי' דכל חטה חציה טבל וחציה חולין, דאי לא תימא הכי היאך מעשר מיניה וביה דלמא מה שנתן לכהן זהו מחלק הגוי וקא אכיל טבל, או איפכא וקא אכיל כהן טבל, ולפי פירושו גם יכול לעשר ממקום אחר כגון שיפריש על י"ח סאין סאה אחת. תוס' הרא"ש. ב. ומחזירין זה לזה ביובל. רשב"א. ג. עד יהושע בן נון. תוס' הרא"ש. ואם כדברי רש"י ז"ל. רשב"א.
ד. ולקוחות הוו ומחזירין ביובל, מ"מ. רשב"א. ה. אלא ש"מ דלמ"ד אין ברירה ולקוחות הן לא חשבינן לי' במה שהגיע לחלקו עכשיו כיורש כלל לא בכולו ולא במחציתו. רשב"א. ו. [הא] דתנן מי שלא ביכרה אשתו וילדה שני זכרים וכו' מת האב והבנים קיימין, ר"מ אומר אם נתנו עד שלא חלקו נתנו, ואם לאו פטורין, ר' יהודה אומר נתחייבו הנכסים, ומוקי פלוגתייהו כגון דליכא אלא ה' סלעים וכו' והכא. תוס' הרא"ש. ז. קא מפלגי. תוס' הרא"ש. ח. ומלוה ע"פ גובה מן היורשין ואינו גובה מן הלקוחות וכו' ר' יהודה סבר גובה חצי חמש דיורשין ומחצה דלקוחות אינו גובה מטעם דאין ברירה ואין כאן ירושה. תוס' הרא"ש. ט. ולפירש"י אע"ג דאין ברירה מ"מ יש לכ"א חצי חלקו בודאי א"כ לר' יהודה יגבה חצי חמש. תוס' הרא"ש. י. ואיהו מתוקן

בכתובת' שאילולי כן לא הייתי מגרשה ונמצא גט בטל ובניה ממזרים. עיין בערך ל"ד בספר המכריע: ומקשה למימרא (מאי) דר' יהודה חייש לקלקולא ורבנן לא חיישי לקלקולא והא איפכא שמענא להו דתנן המוציא את אשתו משום ש"ר לא יחזיר משום נדר לא יחזיר ר' יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר ושלא ידעו בו רבים יחזיר אלמא דר' יהודה לא חייש לקלקולא ורבנן חיישי לקלקולא ואסיק רבא דר' יהודה חייש לקלקולא והתם בנדר אם לא הודר ברבים א) הוא דאמרינן שאם הוא צריך חקירת חכם להתירו ואין הבעל יכול להפר ס"ל כר' אלעזר דאמר אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד והלכך לא מצי מקלקל לה ובאינו צריך שהבעל יכול להפר ס"ל כר' מאיר דאמר יחזיר דכיון דהוא יכול להפר למה לא הפר ולא מהימן לומר לא ידעתי שהייתי יכול להפר: מאן חכמים דאמרי יחזיר ר' מאיר הוא דאמר בעינן תנאי כפול והכא במאי עסקינן בדלא